12. »Ustanovení §§ 12 až 12 pod bodem 11. citovaná platí i pro všeobecnou daň z převodu statků a pracovních výkonův a pro daň přepychovou podle zákona z 11. prosince 1919, č. 658 sb. z. a n. ve znění zákona ze dne 29. ledna 1920, č. 70 sb. z. a n.« (§ 15 cit. zák.) Platí se v případě vytčeném v § 20 odst. 3. zákona o dani z převodu statků 5%ní či 10%ní náhradní úroky?

13. Není-li pro ostatní veřejné dávky vydán zvláštní předpis, pak neplatí se žádné úroky z prodlení a žádné úroky náhradní; úroky tyto neplatí se proto na př. z přeplaceného uschovacího poplatku (Budw. 2604 F, 6188 F), cla (Budw. 8347) a j.

□ □ □

Čtvrtstoletí České společnosti národohospodářské v Praze.

(K jubilejní valné hromadě ze dne 16. října 1921.)

Dr. **Josef Gruber.**

Vždy občas pozvedaly se v národě českém hlasy, které toužíce na hospodářskou a zvláště na průmyslovou a obchodní opozdilost naši a spatřujíce v ní, z části právem, i jednu z příčin našich neúspěchů politických, hleděly povzbuditi národ ke zvýšené péči o zájmy hospodářské, ku povznesení podnikavosti a úspornosti národní.

Byli to kolem r. 1848 sami Palacký, Rieger a Havlíček, kteří napomínali, abychom — dle slov Palackého — i my účastnili se v obchodu světovém a kořistili pro sebe z pokroku všeobecného, abychom ztrojnásobili přičinlivost svou a stavili se co nejvíce možná v roveň s jinými národy, kteří podnikavostí svou opanovali kraje světa.

V letech 1860tých znovu dr. Kampelík horlil proti úředničení českému, tomuto »moru pánovitosti bez výrobnosti«, i proti cechaření a lichému »nářku na fabriční průmysl«. František Šimáček přes to, že byl proto kaceřován jako prospěchář a blahobytník, nabádal ke sdružování a svépomoci v zemědělství i průmyslu, ke zřizování záložen stejně jako spolků potravních, řemeslnických a hospodářských i k péči o školství zemědělské a živnostenské. Vojta Náprstek technologickými sbírkami, knihovnou i přednáškami pokoušel se vpraviti do nás trochu hospodářské energie, hybnosti a pokročilosti americké a péčí o ženské vzdělání zlepšiti i konsumpční stránku hospodářského života v domácnosti. Na obratu let 1870tých dr. Fr. L. Chleborád podnítil k meteorovému krátkému rozmachu družstevní hnutí dělnické.

Po těžké krisi r. 1873 počalo od let 1880tých nové vzpružení; opět vzrůstal pod novou celní ochranou velkoprůmysl, zhusta

z dílen řemeslnických, politický obrat přinesl nám řadu českých škol průmyslových a obchodních, českou většinu v obchodních komorách v Č. Budějovicích, Plzni a Praze, četné místní dráhy atd.

Roku 1891 provedli jsme revisi svých národohospodářských pokroků i nedostatků na zemské jubilejní výstavě v Praze, od níž datuje i vznik českého Vývozního spolku v Praze a která — umožnivši provedení národopisné výstavy v Praze r. 1895 — ukázala zároveň s touto výstavou, že naše hospodářské postavení přes všechny úspěchy posledních let silně pokulhává za pokrokem naší osvětné kultury, že není úměrno ani našemu vzdělání, ani počtu, ani síle konsumpční, a že i v Čechách — k Moravě a dokonce Slezsku ani nehledíc — jsme obchodně a průmyslově silně pozadu za svými sousedy německými. Národohospodářští theoretikové nyní soustavně stopují a kritisují naše nedostatky hospodářské, literatura i publicistika obírá se vždy hustěji problémy hospodářskými. V letácích a drobných časopisech — velké žurnály přeziraly ještě s patra všelikou snahu, vybočující z vlastenčících maršrut redakčních, jak řekla »Česká Stráž« ve stati »Česká národohospodářská společnost« z 30. května 1896 — hlásána důležitost hmotné nezávislosti a hospodářského vymanění národa z cizího područí.

R. 1890 Pavel Novák, patrně pseudonym, podává již v druhém vydání brožurky »Spojenými silami!« »všem opravdovým vlastencům na uváženou« myšlenky o svépomoci našeho lidu v nejdůležitějších potřebách kulturních, zejména v literatuře a národním hospodářství, v nichž, počítaje český národ k nejnehospodárnějším na světě, horlí proti fintivosti žen i mužů i proti »epidemickému švindlu zlopověstných slavností« a, ukazuje na proslulý příklad maďarského spolku na ochranu vlastenecké výroby, nabádá k hospodářské, zvláště průmyslové a obchodní podnikavosti i k národní solidaritě zájmové.

Od let devadesátých, odstupu Staročechů s kolbiště politického, pojal prof. Bráf myšlenku zápasy stranicko-politické odstraniti na prospěch poučování a buditelství národohospodářského. Orgán jeho »Hlas Národa« měl to i zjevně dokumentovati zařazením národohospodářské rubriky na první místo. Později Bráf v řadě přednášek a statí formuloval naše hospodářské zmohutnění jakožto dovršení díla obrozovacího po obrození literárním a politickém.

Mezi první průkopníky našich emancipačních snah hospodářských přihlásila se i tehdejší »Česká Stráž« — již r. 1890 článkem »K naší hospodářské organisaci« a r. 1892 článkem »Emancipujme se hospodářsky!« —, z téhož kruhu vychází r. 1893 bystrá brožura »Naše hospodářské nedostatky«.

Starobylá Jednota průmyslová přikročuje r. 1894 k obnově své publikační činnosti vydáváním »Nových Zpráv« za skutečné redakce Dra Fr. Čuhela, po jejichž brzkém zániku počíná r. 1896 redakcí písatele vycházeti, do r. 1898 jako čtrnáctidenník, »Obzor národohospodářský«, do jehož prvého čísla napsal Dr. Čuhel pod pseudonymem Dr. E. B. Šimek jakousi omluvu theoretické pro-

pagace národní nezávislosti hospodářské. Všude přetřásána potřeba naší organisace národohospodářské, v Národním Hospodáři, Naší Době, Nových Zprávách, Čase, Českých Novinách i konečně v Národních Listech.

K theoretickým popudům pojí se i jisté pokusy praktické. Na Moravě dočasně vzplanulé »svůj k svému« přispívá k odstranění německého nátěru některých měst, v Čechách vznikla myšlenka založiti sebráním drobných podílů veliký »národní podnik« průmyslový, a obecně přetřásána potřeba zahájiti promyšlený velkolepý ruch národohospodářský, řízený jakýmsi ústředním sborem theoretiků i praktiků národohospodářských, kteří by tomuto ruchu poskytli jasný podrobný plán vědecký. Z Moravy pak navrženo učiniti ke zřízení tohoto sboru počátek sjezdem theoretických i praktických pracovníků národohospodářských v Praze za dnů výstavních, který by dal také podnět k vědeckému sborníku národohospodářskému — obdoba ruchu národopisného.

Bylo jen přirozeno, že popud k pořádání českého sjezdu národohospodářského vyšel z Moravy. Hospodářská podřízenost a závislost české práce na německém kapitálu a podnikatelství byla tam přes početní převahu českého obyvatelstva v zemi nepoměrně větší a mnohem tíže pociťována než v Čechách, ani drobné živnostnictvo necítilo se tam dobře českým, a větší města moravská skoro napořád měla zúplna zastoupení německé. Z Moravy ozývaly se tudíž nejpronikavější hlasy, že nelze nijak domoci se náležité politické váhy, leč když se budeme opírati o vlastní hospodářskou sílu, a aby se tedy konečně přikročilo k uvědomělé a pronikavé nápravě.*) Není bez zajímavosti, že nejčelnější hlasatel českého probuzení hospodářského prof. Dr. Albín Bráf byl Moravan, že na Moravě působil i advokát Dr. Tomáš Šílený, vydavatel »Národního Hospodáře« brněnského a vlastní navrhovatel sjezdu, a že z Moravy též vyšel první předseda České společnosti národohospodářské Dr. Jan Lošťák, i první její jednatel prof. Jan Koloušek.

Navrženo tedy z Moravy, aby u příležitosti Národopisné výstavy sešli se v Praze nejčelnější zástupci všech stran českých, i aby se spojili v opravdovou národní jednotu, která by vzala na sebe organisaci české práce hospodářské s hlediska theoretického i praktického s tím konečným cílem, bychom se úplně vymanili z područí cizího a založili si svůj samostatný kvetoucí průmysl a obchod a nenechávali se již, jako dosud, napořád vykořisťovati od cizinců. To byla původní myšlenka o národohospodářském sjezdu, jak si jej představovali moravští navrhovatelé. Vedle Národopisné výstavy působil jako bezprostřední podnět i rok před tím konaný, již třetí, sjezd polských národohospodářů a právníků ve Lvově. Myšlenky chopily se vesměs horlivě české časopisy a

*) Srv. Koloušek, Národohospodářský sjezd a česká Národohospodářská společnost, Naše Doba, ročn. III. 1896, str. 816 a násl., a str. 885 a násl.

sagitovaly zakrátko všechny vrstvy české společnosti tak, že bylo brzy ujednanou věcí pořádání sjezdu národohospodářského, který by nejen porokoval o našich bolestech, nýbrž přímo stvořil novou praktickou organisaci hospodářskou.

Napsali jsme tehdy do »Naší Doby«*) o sjezdovém projektu: »Myšlénka dobrá a včasná. Potřebujeme jak organisace českého kapitálu, tak organisace českých sil pracovních, vědeckých i agitačních. Nepěstujeme dostatečnou měrou ani přesné vědy národohospodářské, ani neprostředkujeme znalost toho, co u jiných národů jest již částí obecného vzdělání, širším vrstvám našeho obecenstva. Prozkoumáváme vlast svou přírodovědecky a geograficky, studujeme dějiny svého národa v minulosti a osnujeme (prozatím ovšem jen mlhavé) plány jeho budoucnosti, ale národohospodářsky jest nám země naše dosud zámkem sedmi pečetmi uzavřeným.

Máme statisíce dělníků českých v t. zv. uzavřeném území a neznáme nynější hmotné a sociální poměry jejich. Invase českého lidu do krajin německých a budoucnost jejich v nich nalezla dosud jediného historika svého v německém profesoru z říše. Maloživnostnictvo naše v četných odvětvích hyne soutěží velkoprůmyslu domácího i cizozemského, a není nikoho, kdo by na cestu možné nápravy ukázal a, co života schopno, zachrániti hleděl; lidé naši vydáni jsou v šanc falešným hlasatelům, kteří hovíce vrozené setrvačnosti naší, káží složiti ruce v klín a všechnu spásu očekávati od pochybné pomoci cizí . . .

A zatím sousedé naši předstihují nás v theorii, jako nás již předstihli v praktickém provádění výroby a obchodu. Spolek pro dějiny Němců v Čechách vydává velice cenné příspěvky k dějinám německého průmyslu v Čechách, spolek pro šíření užitečných vědomostí mezi německým lidem vydal mimo jiné pěkný spis o otázce dělnické, obuvnictví východočeské a krejčovství prostějovské od Němců bylo popsáno právě tak znamenitě jako perleťářství vídeňské a obuvnictví východohaličské, a o poměrech českého dělnictva doutníkářského v americkém Chicagu poučují nás opět jen německé monografie. Pro vědecké snažení národohospodářské je vděčné látky i u nás dost a dost . . .«

»Mimo tuto národohospodářskou deskriptivu, jaká zvláště v sousedním Německu teď nalézá schopných pěstitelů, zbývá neméně učiniti pro popularisování vědeckých poznatků národohospodářských. Jak převrácené názory na př. o tarifnictví železničním může u nás míti i největší (»lidový«) denní list, již několikrát zde bylo ukázáno, a není lépe, ať jde o valutu, o berní opravu, o živnostenský řád, o agrární krisi, obchodní politiku atd. V literatuře a žurnalistice nedbání otázek národohospodářských, v praktickém životě nepodnikavost. A následky budou tím horší, čím větší břemena doléhati budou na nás »ve všeobecném zájmu národohospodářském«. Naše obce a okresy s velikými obětmi vlast-

*) Ročník II., str. 541—548.

nimi i země postaví železnice, u kterých cizí podnikatelé zakládati budou továrny a jejichž levné sazby prospějí dopravě dříví z lesů cizího panstva, obilí, dobytka, peří a vajec, skoupených cizím obchodníkem a výrobků cizích fabrikantů. Není tedy již věru nazbyt času s pronikavou organisací theoretické i praktické práce národohospodářské.«

Byli jsme však proti konání velikého, manifestačního sjezdu, pro který by nezbývalo dost času na přípravy a který by poskytoval málo záruky skutečné práce, nýbrž pro menší schůzky skutečných pracovníků a provedení řádné dělby práce dle předem stanoveného programu. »Manifestace« ležela však v povaze doby i osob: effekt vnější, nikoli práce — z hlavních českých řečníků sjezdových tuším ani jediný nepřihlásil se potom k opravdové práci ve společnosti.

Němci vítali sjezd s obavami. Heslo »svůj k svému« strašilo v jejich hlavách více, než bylo skutečným jeho prováděním odůvodněno. Přes to byly nepopíratelné úspěchy jeho v některých městech moravských vážným mementem.

Dne 13. října 1895 národohospodářský sjezd v Praze skutečně pořádán; dostavilo se přes 300 účastníků z Čech, Moravy i ze Slezska. Avšak program jeho, jako celé hnutí, byl nejasný, doba ke přípravám krátká, sjezd měl přes jistou snahu po všenárodnosti ráz podniku převahou mladočeského. Mladočeské bylo převahou celé uspořádání sjezdu, předsednictvo i referenti a řečníci: Karel Adámek, Václav Němec, Dr. Fořt, prof. Kaizl, Dr. Šílený a j. Konservativci nevystupovali aktivněji, nápadno bylo, že chyběl prof. Bráf, jeden z nejstarších a nejbystřejších i nejzasloužilejších průkopníků české hospodářské emancipace a k tomu hlava tehdejší české vědy národohospodářské.

Rokování sjezdu bylo dalším dokladem nepřipravenosti a nehotovosti. Sjezd měl v myslích převážné většiny účastníků za přední účel, aby jednak co nejvíce jednotlivců povzbudil k hospodářské práci, k energickému a účelnému podnikání, jednak aby českému obecenstvu vštípil povinnost národněhospodářské solidarity podporovati český výrobek a českou práci, aspoň pokud tato je cenou i jakostí přiměřená, a k tomu cíli aby byla v život vyvolána celá síť čilých odborů venkovských, Národohospodářskou společností organisovaných. Ale tohoto domněle hlavního úkolu bylo v navrhovaných stanovách společnosti vzpomenuto jen jaksi mimochodem a v řečech samých jednotlivých pořadatelů sjezdu agitační praktická činnost přímo odkazována jiným činitelům. Sjezd, který měl býti manifestací za cíli národněhospodářskými, byl přípravným výborem, jehož referentem byl Dr. Fořt, uváděn zřejmě v neškodné koleje národohospodářského vzdělávání a poučování nebo ještě činnosti národohospodářsko-deskriptivní. Prof. Dr. Kaizl dal tomu otevřeně tak ostrý výraz, že vzbudil značný odpor posluchačstva. Vytknuv protivu principu národního a principu ekonomického dovozoval, že princip národní, který v politickém zápase dovede

*

vykonati divy a přiměti k úctyhodným a velikým obětem (na př. naše Národní divadlo, Ústřední Matice školská atd.), na poli hospodářském setkává se s obtížemi nepřekonatelnými. Kdo třebas ochotně dá tisíce na dobročinné účely národní, nesnadno se dá pohnouti, aby zboží stejné nebo snad i horší jakosti kupoval dráže jenom proto, že výrobce nebo obchodník je Čech. Domácí výroba smí očekávati spásu jen tehdy, jestliže docílí při zboží stejné jakosti a ceny, jako má soupeř. Mezi předsednictvem a řečníky docházelo ke příkrým neshodám.

Kdo tedy očekávali od sjezdu stvoření nové organisace k založení a zmohutnění samostatného českého velkoprůmyslu a velkoobchodu i k záchraně živořícího, ale života schopného drobného podnikatelství, zřízení jakéhos velikého ústavu úvěrního a zakladatelského, byli zklamáni, když přípravný výbor předložil sjezdu ke schválení pouze návrh stanov České společnosti národohospodářské s předním úkolem šířiti národohospodářské vědomosti a poznávati hospodářské poměry českého národa a teprve v druhé řadě prováděti též všelikou jinou poučovací a povzbuzovací činnost po stránce hospodářské.

Toto zklamání nejasných představ široké veřejnosti i jakási zdrželivost jevící se u příslušníků strany staročeské a docela již skrovná sympatie, ne-li přímo nepřízeň předáků dělnických, vrstvy spotřebitelské zastupujících, ochromovaly ihned v zárodku úspěšnou činnost projektované společnosti. Již další přípravné kroky výboru sjezdem zvoleného ke konstituování společnosti neobešly se bez nesnází, takže se ustavující valná hromada společnosti konala teprv dne 31. května 1896. Účast obecenstva byla daleko slabší, sestavení kandidátní listiny 21členného výboru bylo možno jen s největšími obtížemi, členství ve výboru odřekli sami někteří hlavní řečníci sjezdoví, proti jiným kandidátům uváděny na samé ustavující valné hromadě důvody politické a činěny útoky osobní, někteří zvolení nepřijali volby, takže ani zvolení náhradníci téměř nestačili mezery ve složení výboru vyplniti, zkrátka zvolený výbor společnosti značně se lišil od souboru těch, kdož byli nebo chtěli aspoň býti pokládáni za vůdce tehdejšího českého života hospodářského, ať prakticky, ať theoreticky. Bylo také žehráno, že do výboru povoláni skoro samí theoretikové, »doktoři« — ale i zvolení praktikové se práce ve společnosti jen skrovně účastnili a záhy skoro vesměs zmizeli, a většinou právě jim byl praktický směr činnosti společnosti málo sympatický a proti jejich názorům a druhdy i zájmům.

Také širší kruhy chovaly se k snahám České společnosti národohospodářské s malou účastí, po prvním roce trvání měla společnost sotva polovici platících členů z toho počtu osob, co se jich sešlo k národohospodářskému sjezdu 1895, ač byl roční příspěvek stanoven třebas jen na 50 kr. ročně (50 kr. až 3 zl. dle vůle člena), a první výroční valná hromada dne 22. května 1897 konala se rovněž za nevalné účasti členstva. Výroční zpráva trpce

praví: »Kdyby netečnost tato měla nadále potrvati, bylo by to znamením, že naše společnost je zřízením zbytečným, jelikož míní pomáhati těm, kteří o pomoc nestojí a ji odmítají, a lépe by snad bylo, aby raději přestala existovati. Mohlo by totiž za takového stavu vzniknouti klamné domnění, že jsme položili přece snad již základ ke své hospodářské organisaci, kdežto při lhostejnosti obecenstva vůči společnosti není možno o podstatné a účinné organisaci na tomto podkladě vůbec ani mysliti.« A přitom se »řadou dotazů a návrhů se strany jednotlivců dávalo na jevo, jako by Č. S. N. měla se ujmouti sama přímé zakladatelské činnosti průmyslové a obchodní . . .« Výbor arci projevil naději, »že to je pouze přechodní a počáteční doba prvních potíží, a že český národ pochopí, kterak mu především potřebí se hospodářsky sebrati.«

Tato naděje však zklamala, v druhém roce i v dalších byly stejné potíže a nesnáze, největším úspěchem společnosti bylo, že zásluhou předsedy Dra Lošťáka vešla v život Česká průmyslová banka*) v Praze s právem emise zástavních listů průmyslových, a v Brně že moravským odborem byla zřízena Obchodní zádruha. Avšak členů měla společnost po druhém roce trvání v celých Čechách jen 186 a na Moravě 93, všech příjmů úhrnem 1910 zl. a výdajů 1162 zl. . . .

Touto nevšímavostí veřejnosti i skutečným vývojem hospodářským přesvědčovala se společnost vždy neklamněji, že o nějakém regulování ruchu podnikatelského nemůže býti řeči, že není pro ně ani porozumění v obecenstvu a že jakékoliv ústředí spolkové musí se obmeziti na poučování a informace, zkrátka že činnost theoretická jest jedinou záchranou společnosti.

Toto poznání však těžko se přiznávalo a těžko se prodíralo na povrch. Ještě když pisatel v r. 1898 navrhoval ve společnosti uspořádání prvních přednášek a kursů národohospodářských, bylo mu ve výboru dokazovati, že vědecká a popularisační činnost není proti a na úkor činnosti ve směru praktickém, že praktická činnost může pokračovati jen zvolna, a že při tomto volném chodu praktických snah přednášková akce, zvláštním komitétem obstarávaná, přispěje k rozšíření známosti o existenci a cílech společnosti, k rozmnožení členstva, ke zvýšení zájmu a tím nepřímo i k lepšímu působení praktickému.**) Tak došlo v týdnu od 3. do 8. října 1898 — v roce výstavy architektury a inženýrství v Praze — k pořádání prvního soustavného kursu přednáškového o nejdůležitějších oborech národohospodářské vědy a sociální politiky dle programu pisatelem v t. l. navrženého,***) a v roce 1901 chystán druhý kurs s programem již detailnějším,†) ku kterému však pro

*) Srv. jeho článek v O. N. III. 1898, str. 33.

**) Srv. v tom smyslu již poznámku k první výroční valné hromadě společnosti v O. N. 1897, str. 185 II.

***) Dr. Gruber, Národohospodářské a sociálněpolitické kursy v Praze 1898, O. N. z 1. ledna 1898, str. 7.

†) Srv. O. N. 1901, str. 336.

nedostatek přihlášek již nedošlo, r. 1900 konán národohospodářský kurs pro české učitele v Brně a j.

Lapidárními slovy se vyjadřuje jednatelská zpráva k třetí valné hromadě České společnosti národohospodářské ze dne 1. července 1899*): »Sjezd z r. 1895 dal jí do vínku zásobu bezmezného nadšení a dalekosáhlých rad a direktiv, ale poskrovnu skutečných pracovníků a hmotné podpory. Také ti, již s činností společnosti projevili nespokojenost, nepřihlásili se za její spolupracovníky a zůstali opět při nezodpovědném horování, co vše by mohla dokázati.«

Ale netajený již obrat v nazírání na úkoly společnosti vyznívá z dalšího odstavce zprávy jednací: »Ale naděje a plány, jež se pojily ke sjezdu r. 1895, byly a jsou vůbec nesplnitelny. Dle nich společnost měla býti jakousi svrchovanou instancí, nejvyšším a ústředním organisátorem národního našeho podnikání obchodního a průmyslového. Je to program nemožný jak vzhledem k organisaci společnosti jako spolku nevýdělečného, tak i vzhledem k té hrstce pracovních sil, která zbyla z celé té zásoby nadšenců sjezdu r. 1895. ... V soustředění se na určitý počet úkolů danými silami a prostředky dosažitelných vidí výbor rozhodný krok ku předu po nevyhnutelném rozptylování se prvních přípravných dvou let. Úkoly, které si vytkl pro nejbližší budoucnost: pokračování v pořádání kursů všeobecných i speciálních, akci čítankovou a další práci organisační, pokládá výbor za práci přímo základodatnou pro zdravý hospodářský vývoj náš, který by byl řízen vlastní, vniternou silou.«

Pátá jednatelská zpráva z května 1901 sama konečně již konstatuje, že úkoly, společnosti při jejím vzniku přisuzované, jsou nyní vlastně vývojem předstiženy: »Od té doby, co sešel se sjezd národohospodářský r. 1895, aby hledal šťastnou formuli, jak osvěžiti a rozprouditi vlažné, stagnující naše žilobití hospodářské, mnoho změnilo se k lepšímu.

Svědčí o tom celý náš ruch podnikatelský z posledních let, který, zdá se, nadobro vyvázl z dřívější jednostrannosti a vlažnosti a rozvíjí se stále rozmanitěji a stále ve větším slohu, bez výbojné pósy, ale zato hospodářsky tím střízlivěji a zdravěji. Nevystavěl nám větrné bašty průmyslové na národnostním pomezí, nestavěl »soustavně scházející nám dosud závody« na podkladě pouhé papírové rentability národní spotřeby, tak oblíbené dřív, ale zapustil kořeny v celé řadě odvětví, kde k tomu vybízela objektivní rentabilita hespodářská, jíž v míře stále větší přichází vstříc porozumění i chuť k průmyslovému i obchodnímu podnikání na straně českého kapitálu, omrzelého bezpečným, ale chudým zátiším úroku vkladového. »Svůj k svému«, střízlivě hospodářsky pojato, přestává býti sypkým, leckdy spekulačním podkladem výnosnosti nových českých závodů, ale dostavuje se

*) V. o tom O. N. 1899, 335 a násl.

jako premie odbytová u podniků střízlivě hospodářsky založených.

Společnost, varujíc se všelikého podobného »regulování« ruchu podnikatelského, neopomíjela nicméně napomáhati k uskutečnění nových projektů a podnětů podnikatelských, kdekoli k tomu udála se příležitost«.

Od r. 1901 fungovaly také ve výboru společnosti dvě stálé pracovní sekce, theoretická a praktická, v debatních večírcích probrána řada důležitých otázek (na př. v r. 1902 obnova vyrovnání rakouskouherského).

Od r. 1903 podnikala společnost důležitou akci o důstojné zastoupení českých akcionářů na valné hromadě Rakousko-uherské banky a uplatnění požadavků našich vůči správě banky, aby se také našemu národu dostalo zastoupení v generální radě, konány o tom časté schůze akcionářů, jichž výsledek jest dobře znám. Společnost uplatňovala se v době předválečné i při organisaci okresních záložen, při projektu české informační kanceláře, v akci čítankové, při vysílání mladých lidí našich do ciziny a podporování jich po návratu, aby mohli zužitkovati své zkušenosti v domově, v účasti na všeslovanské výstavě v Petrohradě, v organisaci obchodních úvěrů při založení moravského diskontního ústavu v Brně, v otázce zahradních měst atd. atd., podávala velice často dobrá zdání o důležitých otázkách národohospodářských, pořádala časté informační vycházky do nejdůležitějších našich českých velkozávodů atd.

Nicméně přes to, že byla často dotazována v otázkách národohospodářských a druhdy i politických, a že uplatňovala se i jinak v praktickém zvelebování našeho života hospodářského, byla od roku 1901 stále převážně činna po stránce vzdělávací, vědeckými přednáškami a diskusemi i popularisační prací, působíc zde před universitními extensemi a pod. zařízeními přímo průkopnicky.

Skrovnější byla její činnost publikační. K vypsané ceně 5 dukátů na nejlepší spisek, který by pojednal o příčinách našich hospodářských neúspěchů, uveřejněn leták T. Dofka, rolníka na Usoře v Bosně, r. 1900 vyšlo pojednání pisatele této stati »Hospodářství a národnost v poměrech českoněmeckých« (otisk z O. N.) a téhož přednáška »O světovém hospodářství«, r. 1903 učiněn pokus s vydáváním České knihovny národohospodářské, který ztroskotal hned při prvním čísle, přednášce prof. Dra Bohuše Riegra »O rakouskouherském vyrovnání«, z r. 1903, takže v pozdějších letech dodávány členům jen otisky některých přednášek uveřejněných v »Obzoru národohospodářském«.

A podobně bývalo i s jinými akcemi a rozběhy — a při tom musila společnost trpělivě zdolávati nejnemožnější fantastické plány, jí k hospodářskému oblažení celého národa od věřících nadšenců stále a stále předkládané . . .

Zajímavě praví jubilejní zpráva o činnosti České společnosti národohospodářské v době válečné. »Byla to doba nejnepříznivější pro nás a neutěšenými poměry hospodářskými i politickými byla naše působnost podlomena docela. Censura znemožnila jakoukoliv veřejnou kritiku a byla doba, kdy hrozilo společnosti naší úřední rozpuštění, takže se tehdy upustilo dokonce i od vybírání příspěvků členských a činnost společnosti omezila se jen na míru nejmenší, totiž činnost důvěrnou, přednáškovou a debatní, uplatňování českých zájmů na valných hromadách cedulové banky, podávání důvěrných rad a informací nejrůznějším národním činitelům.« — Účastníkům tehdejších debatních večerů, pod názvem »rozšířených výborových schůzí« úřadům neohlašovaných, zůstanou intimní ony chvíle zajisté nezapomenutelny a dostanou své místo i v historii naší přípravy převratové.

Ani v dnešní době poválečné neskončila ještě doba chmur a úkoly, které před námi stojí, jsou ještě větší. Společnost od převratu všímá si tím usilovněji nejnaléhavějších problémů hospodářských a sociálně politických, zejména otázek valutních, socialisace podniků a bytové krise, prohlubujíc a upevňujíc správný názor národohospodářský v nejširších kruzích.

Jubilejní zpráva České společnosti národohospodářské vzpomíná i osob, na jejichž bedrech činnost společnosti v minulých 25 letech spočívala. Byli to: ředitel Zem. banky Dr. Jan Lošťák, který byl předsedou jejím do října 1898, po něm Dr. G. Pöschl, předseda Ústřední banky čes. spořitelen, do července 1900, a po tomto, když prof. Dr. Frant. Fiedler volbu za předsedu společnosti nepřijal, od prosince 1900 pisatel této stati, který byl předsedou společnosti po plných 19 let, od r. 1900 do počátku r. 1920. Po něm převzal předsednictví Dr. P. C. Nesý.

Pisatel plní osobní povinnost vzpomínaje jako tolikaletý předseda společnosti nevyrovnatelné působnosti tak předčasně zvěčnělého jednatele (od r. 1899 do r. 1906) Dra Rudolfa Pilbauera a jeho rovněž po dlouhou dobu (od r. 1906 do r. 1918) obětavě činného nástupce Dra Th. Živanského.

Přirozeně, že činnost předsedů a jednatelů společnosti byla účinně podporována mnohými jinými členy výboru. Z těch, kdo stáli v čele místních odborů společnosti, sluší jmenovati zvláště Dra Šíleného (Brno), Dra Vogla (Plzeň) a Dra Koutského (Pardubice).

Na jubilejní valné hromadě doplnil se výbor společnosti některými novými členy a zvolil si pak novým předsedou Dra Jos. Fořta.

Přejeme společnosti, aby za příznivějších dnešních poměrů pracovala v novém čtvrtstoletí dále a výše k hospodářskému uvědomění a povznesení českého národa.

□ □ □